

Skvělé zprávy:

kontrolní list pro udržitelné stavebnictví je tu!

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Univerzitním centrem energeticky efektivních budov ČVUT v Praze a s Českou radou pro šetrné budovy připravilo pro zadavatele další podpůrný nástroj k implementaci odpovědného veřejného zadávání. Ke svému prvnímu již vydanému Kontrolnímu listu odpovědného veřejného zadávání přidává druhý kontrolní list, který je specificky zaměřen na stavebnictví.

zdroj: Pixabay

Od 1. ledna 2021 je účinná novela zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, která v § 6 odst. 4 stanovuje, že zadavatelé jsou povinni dodržovat zásady sociálně odpovědného zadávání, environmentálně odpovědného zadávání a inovací. Kontrolní list OVZ v oblasti výstavby a užívání budov může pomoci zadavatelům v úspěšném naplnění udržitelných požadavků v návaznosti na plnění požadavků vyplývajících z novely zákona.

List je rozdělen na dvě části. V první části jsou popsány aspekty environmentálně šetrných řešení ve stavebnictví v následujících oblastech: snížení energetické náročnosti výstavby a uhlíkové stopy budovy, šetrné nakládání se zdroji surovin a podpora cirkulární ekonomiky, šetrné nakládání s vodou a adaptace na změnu klimatu, práce s lokalitou a zdravé vnitřní prostředí. Druhá část doplňuje uvedené aspekty možnostmi využití pomocných nástrojů a postupů, které přispívají ke

zmírnění negativních dopadů na životní prostředí.

Tento kontrolní list je vhodné doplnit obecným Kontrolním listem OVZ, který mj. zahrnuje požadavky na férové dodavatelské vztahy, podporu vzdělávání, praxe a rekvalifikace, podporu zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce, dodržování důstojných pracovních podmínek či příležitosti pro zapojení malých a středních podniků. I tyto aspekty se dotýkají stavebních zakázek a zakázek na projektové činnosti.

Aspekty environmentálně šetrných řešení první části kontrolního listu

Při přípravě architektonické soutěže a projektové dokumentace u novostaveb by se zadavatel měl ptát, zda je možné

snížit energetickou náročnost výstavby a uhlíkovou stopu budovy. Vhodné je myslet na kvalitní návrh obálky budovy (kvalitní tepelná izolace, kvalitní okna, stínicí prvky pro prevenci letního přehřívání) a vhodně zvolenou skladbu technologií zajišťujících nejen kvalitní vnitřní prostředí, ale i šetrný provoz. U rekonstrukcí či výměny stavebních prvků na konci životnosti je na místě otázka, zda je možné navrhnout opatření směřující k provoznímu snížení spotřeby energie.

Pokud zadavatel plánuje výměnu zdroje tepla a chladu, může taktéž využít příležitost šetrných řešení, a to instalací některého z alternativních systémů, např. kogenerační výroby elektřiny a tepla. Lze však zvážit i obnovitelné zdroje energie, např. solární kolektory, fotovoltaické panely, tepelná čerpadla či kotle na biomasu. A to i v kombinaci, kterou se využije co nejvíce obnovitelné energie. Současná situace nás více nabádá i k tomu, aby zadavatelé z důvodu energetické efektivity při přípravě architektonické soutěže či projektové dokumentace přednostně preferovali pasivní systémy (noční chlazení, komínový efekt v kombinaci s efektivním stínícím zařízením – dle požadavků na odpovídající osluněné plochy) před aktivními chladicími systémy (plošné chladicí systémy, klimatizace).

U dokončených staveb, rekonstrukcí, projektů provozních úspor či větších projektů s využitím metody EPC by měl zadavatel myslet i na vybavení pro monitorování provozu a na zařízení pro podružná měření spotřeby vody a energií. Pokud zadavatel tyto hodnoty neměří a nemá tak

přehled o fungování budovy, nemůže ji ani efektivně řídit.

Poslední otázkou je, jak mají samotní uživatelé energeticky efektivně užívat a udržovat budovu. Zde je prostor pro požadavek na manuál či příručku pro samotné uživatele popisující jak provozovat budovu energeticky efektivně bez ztráty pohodlí.

Šetrné nakládání se zdroji surovin a podpora cirkulární ekonomiky je druhou oblastí kontrolního listu. Při výstavbě a rekonstrukci by si zadavatel měl klást otázky související s preferencí stavebních výrobků z obnovitelných a recyklovaných materiálů či materiálů s nízkou uhlíkovou stopou a svázanou primární energií, produktů certifikovaných nebo nedovážených z velké vzdálenosti kvůli zvyšování uhlíkové stopy. A zda je možné tyto produkty po dosloužení znovu použít nebo recyklovat. Při demolcích, resp. demontážích vzniká odpad, který do určité míry lze znovu použít nebo recyklovat. Provedením předdemoličního auditu a spoluprací se zavedenou recyklační firmou může dojít k maximálnímu znovuvyužití stavebních konstrukcí a materiálů, a tím i případné ekonomické úspore.

Další oblast kontrolního listu se týká otázky šetrného nakládání s vodou a adaptaci na změnu klimatu. U architektonické soutěže pro budovy, projektové dokumentace budov (novostavby i rekonstrukce) a provozních nebo dispozičních změn budov je vhodné promyslet náhradu části spotřeby pitné vody dešťovou nebo šedou vodou, což může zejména u velkých objektů přinést vedle environmentální úspory i úsporu ekonomickou. V souvislosti se zlepšením mikroklimatu nejen v okolí budovy, ale i v ní, zvyšováním biodiverzity a zadržováním vody v krajině může zadavatel uvažovat nad specifickými prvky – zelenou střechou a zelenou fasádou, samozřejmě s ohledem na statiku budovy. Současně se jedná o velmi esteticky ceněný prvek zvyšující kvalitu veřejného prostoru i samotné stavby. Udržitelné hospodaření s dešťovou vodou může též zahrnovat prvky modrozelené infrastruktury. Zadavatel má příležitost k řešení blízkým přírodě (např. plochy zeleně, vegetace či propustné a polopropustné povrchy) i techničtějšími opatřeními (vsakovací, retenční či akumulční objekty).

Práce s lokalitou si rovněž zasluhuje pozornost zadavatele při přípravě architektonických soutěží a projektových dokumentací (u novostaveb, ale i rozsáhlejších rekonstrukcí) či při provozních nebo

dispozičních změn budov, pozemkových úpravách a revitalizacích veřejných prostranství. Před začátkem stavebních prací se doporučuje zpracování plánu práce s původní zeminou a před započítáním úprav pozemku je záhodno provést kroky k zachování biodiverzity v lokalitě výstavby.

S ohledem na místní komunitu je možné přijmout opatření zmírňující negativní dopady provádění stavby na okolní prostředí. V rámci těchto opatření by zadavatel měl myslet na snižování škodlivých emisí v průběhu výstavby, hlukových emisí, ale i emisí pachu, světla, vibrací a prašnosti či emisí z motorových vozidel nebo jiných zařízení. Z pohledu života místní komunity je taktéž důležité hledat řešení, jak zkrátit různá dopravní omezení, nutné uzavírky nebo omezení ve veřejném prostoru, jakož i jak vhodně nastavit časy, kdy probíhají obtěžující práce, a to na základě zjišťovaných preferencí místních obyvatel. Tomu by pak měl zadavatel přizpůsobit své požadavky.

Řešením, jak snížit zátěž na lokalitu, jsou modulární/off site stavby. Modulární stavba jako rychlý, promyšlený a moderní způsob výstavby je nejčastěji využívána při výstavbě škol a mateřských školek. Předností je možnost demontáže a přesunu na jiné místo či použití na jiný účel.

Při přípravě veřejné zakázky se zadavateli otevírá i příležitost na podporu šetrného způsobu dopravy z budovy a do ní. Vhodně zvolenou výstavbou infrastruktury lze podpořit alternativní způsoby přepravy, např. zlepšením dostupnosti MHD, zajištěním možnosti bezpečného přístupu pro pěší a cyklisty, napojením na městskou síť cyklotras a cyklostezek či poskytnutím stojanů na kola a dobíjecích stanic pro elektromobily.

Zdravé budovy jako budovy šetrné nejenom k životnímu prostředí, ale i jako zdravé prostředí pro uživatele, jsou poslední oblastí kontrolního listu. Zde se může zadavatel ptát na to, jak může zlepšit kvalitu vnitřního prostředí využitím základních aspektů, a to kvality vzduchu, dostatečného a vyváženého osvětlení, akustiky, tepelné kvality, ergonomie, použitých materiálů, rostlin aj. Současně by zadavatel neměl zapomínat na rovnocenný přístup do budovy a její užívání pro ty, kteří mají pohybový, zrakový, sluchový nebo mentální handicap a zároveň by měl též zohlednit např. starší osoby, těhotné ženy, osoby s dětmi. Dále je záhodno umožnit přístup do budovy bez schodů a vyrovnávacích stupňů, příp. bezbariérovou rampou, stejně jako musí být v rámci

hlavního vchodu do budovy přirozené nebo umělé vodicí linie.

Možnosti pomocných nástrojů a postupů přispívajících ke zmírnění negativních dopadů

Druhou část kontrolního listu tvoří několik vybraných nástrojů a postupů týkajících se zefektivnění procesu výstavby, nákladů životního cyklu, zajištění energetických služeb se zaručenou úsporou, vypracování manuálu pro provoz a údržbu a neméně důležité participace cílových skupin.

V oblasti energetických úspor a využití environmentálně šetrných technologií zadavatel může využít služby nezávislého odborného konzultanta pro komplexní kontrolu kvality již od počátku projektu. Konzultant pomůže vhodně nastavit celý proces přípravy zadání projektu a je partnerem vybraným architektům a projektantům v průběhu návrhu budovy. Ke zvýšení kvality, úspore nákladů a času při přípravě a provedení stavby může výrazně pomoci metoda BIM. Informační model stavby je v podstatě databáze informací o celém životním cyklu stavby, která může zahrnovat kompletní data týkající se návrhu, výstavby, správy budovy, změn při rekonstrukcích, demolice, ekologické likvidace stavby a uvedení prostoru do původního stavu. Nástroj výpočtu nákladů životního cyklu zadavateli pomůže kromě pořizovacích nákladů vyčíslit i další náklady, např. údržbu, provozní náklady či náklady na odstranění stavby během jejího životního cyklu. Doporučovanou metodou jsou i energetické služby se zaručenou úsporou (EPC), prostřednictvím které může zadavatel financovat projekt tak, že investice jsou po určenu dobu spláceny z garantovaných uspořené nákladů. Komplexní informace a návody pro zadavatele umožní správné porozumění efektivní a bezpečný provoz a údržbu. Proto se doporučuje vypracovat manuál pro provoz a údržbu budovy. Na závěr by zadavatel neměl opomenout participaci a komunikaci s cílovou skupinou, která přispívá k většímu pochopení podmínek, možností řešení či příležitostí a může vést k úspěšnému plnění veřejné zakázky.

Aspekty environmentálně šetrného řešení ve stavebnictví vycházejí především z metodiky SBTool CZ, Katalogu kritérií CESBA pro veřejné budovy, podkladů České rady pro šetrné budovy a z dalších volně přístupných metodik a manuálů. ○